

Připomínáme si 65 let od smrti generála Karla Kutlvašra / 27. 1. 1895 - 2. 10. 1961

30.9.2026 - | Vojenský historický ústav Praha

Druhý říjnový den to bude 65 let od smrti významné osobnosti československé vojenské historie Karla Kutlvašra. Legionář, důstojník a generál, který velel Pražskému povstání, byl po válce dehonestován, degradován na vojína a odsouzen k doživotnímu trestu (1949). Po prezidentské amnestii (1960) pracoval jako noční hlídač Nuselského pivovaru, kde mu byl při rekonstrukci areálu postaven pomník - vojenský prapor, který symbolizuje odvahu a odhodlání, které generál prokázal během svého života. Autorem vítězného návrhu mezinárodní soutěže je designér Ondřej Tichý. Pražské Nusle jsou také místem, kde je po Karlu Kutlvašrovi pojmenováno náměstí u staré nuselské radnice, na níž má i bustu (z boku od náměstí). Přečtěte si jeho životní příběh, jak jej sepsal historik Vojenského historického ústavu Praha Jindřich Marek.

Karel Kutlvašr se narodil 27. ledna 1895, se v Michalovicích na českomoravské vysočině narodil pozdější hrdina československých legií v Rusku a vojenský velitel Pražského povstání v květnu 1945. I jeho spletitý osud v podivné spirále úspěchů a ponižování plně symbolizuje osudy ryzích českých vlastenců ve 20. století...

Úterý 31. července 1939 byl poslední úřední termín, do kdy byli nacističtí okupanti ochotni tolerovat československým důstojníkům nosit uniformy jejich zrušené armády na veřejnosti. Toho dne se vydal ulicemi Hradce Králové již bývalý velitel zdejší 4. pěší divize brigádní generál Karel Kutlvašr s několika dalšími důstojníky své posádky, aby s patřičnou pietou položili věnec k pomníku padlého legionáře.

Městem proběhla díky rychle se šířící zprávě o této provokaci vlna vzrušení, tajené radosti a zlomyslnosti vůči novým mocipánům i víry v to, že československá armáda opět jednou povstane z popela a zúctuje s nenáviděnými okupanty. Nikdo v tu chvíli netušil, že na tento okamžik bude český národ čekat ještě nekonečných 2 104 dnů a že toto čekání bude stát mnoho nejlepších českých krve. Kutlvašr, legionářský hrdina z nebezpečných rozvědek v Haliči, bitvy u Zborova i boje o Kazaň válku přežije dokonce s aureolou velitele pražských povstalců, ale první den míru mohl jen těžko tušit, že jej již čeká místo společenského výsluní pouze pověstný kalich hořkosti, který bude muset v příštích měsících a letech vypít do dna hned několikrát...

Když v sobotu 5. května 1945 dorazil domů do bytu v Přemyslovské ulici č. 27 z ilegální schůzky s generálem Františkem Slunečkem (krycí jméno Alex), který jej pověřil velitelskou odpovědností za vojenské vystoupení proti okupantům v Praze, Praha připomínala přetopený kotel. Spád událostí byl tak rychlý, že proti všem původním plánům vojenského odboje musel Kutlvašr vyhlásit velitelskou pohotovost skupině „Bartoš“, která se měla stát jádrem povstaleckého štábu v podzemním krytu v Bartolomějské ulici.

Doma zastihl svou ruskou manželku Jelizavetu, která se rozhodla pod vlivem euforie, jež od rána zachvacovala Prahu, vyvěsit z okna československou vlajku! Manželé se kvůli tomu dostali do sporu. Šlo o základy konspirace, ale žena si prosadila svou! Generál si v tu chvíli s dojetím uvědomil, že v jeho okně jde o historickou vlajku, kterou zachránil v červenci 1939 v Hradci Králové u velitelství své 4. pěší divize a skoro šest let ji ukrýval.

Rádio v jejich bytě tlumeně hrálo, když pozornost obou manželů upoutal rozrušený hlas v amplionu,

volající českou policii a české četnictvo na pomoc budově rozhlasu! Za chvíli do generálova bytu dorazí spojka se vzkazem, aby se „ihned dostavil, kde byl ráno“... Kutlvašrovi bylo sice slíbeno auto, ale to nejede, a tak spásná myšlenka nakonec směřuje k starému dámskému kolu v komoře...

Zatímco generálův soused, bývalý hraničář z pohraniční finanční stráže Jaroslav Baloud, se snaží vehikl rychle zkontrolovat a dát do pořádku, Kutlvašr si rychle balí svůj stejnokroj do kufru, který má být poslán za ním, a čtvrt hodinu po jedné již sedá na kolo a kolem kostela Nejsvětějšího Srdce Páně na náměstí Jiřího z Poděbrad sjíždí dolů na Žižkov – a také do věčně spletitých českých dějin...

Cestou jej však dohonilo slíbené auto, a tak nechal svůj bicykl v jednom koloniálu a pokračoval v cestě přes Karlín ulicí Na poříčí až na Staroměstské náměstí ke generálovi Slunečkovi, který mu suše sdělil: „Prováděj svůj plán!“

Do Bartolomějské ulice dorazil generál Kutlvašr zhruba v půl třetí a po deseti minutách, když se seznámil s nejdůležitějšími zprávami o situaci, ujal se velení nejen nad svým štábem, ale převzal také odpovědnost nad řízením již spontánně probíhajícího povstání...

Odpoledne dorazil do Bartolomějské ulice konečně i Kutlvašrův kufr s vojenským stejnokrojem a potřebnými doplňky. Asi v pět hodin odpoledne si tak mohl Karel Kutlvašr obléci svoji generálskou uniformu, která po šest let čekala ve skříni na tuto významnou událost. Ta nebyla zdaleka jen jeho osobní záležitostí, ale měla mnohem symboličtější význam, protože generálská uniforma legionářského hrdiny, který převzal odpovědnost za boj svých krajanů proti přesile, byla zároveň symbolem duchovní a mravní kontinuity demokratické republiky, jejíž étos formovaly osobnosti jako T. G. Masaryk či Karel Čapek. Nebyl přitom však čas přemýšlet, že přímo v povstaleckém táboře nebude tato skutečnost mnoha lidem v tomto městě po chuti...

V podzemním krytu i v Černínském paláci

V zakouřených a jen těžko větratelných sklepiích povstaleckého velitelství v podzemním krytu v Bartolomějské ulici strávil Karel Kutlvašr prvních dvacet hodin (!) ve funkci velitele povstání. Na vzduch se dostal prakticky jen jednou na začátku asi po půldruhé hodině, když mu bylo oznámeno, že se má dostavit ke generálovi Slunečkovi na Staroměstské náměstí. Bojujícími ulicemi kolem řady mrtvých Pražanů před jedním domem se nakonec sklepy dostal na Slunečkovu velitelství „Alex“, kde se však dozvěděl, že šlo o omyl, a proto se rychle vrátil do Bartolomějské ulice.

Během odpoledne se do jeho velitelského krytu dovolal generální tajemník České národní rady Josef Kubát. První kontakt politiků s vojáky nebyl nijak zdvořilý a přátelský. Levice ovládající radu vojákům nedůvěřovala, a proto po deváté hodině večer do krytu dorazil nový Kutlvašrův „politický nadřízený“ – předseda vojenské komise ČNR devětadvacetiletý parašutista kapitán Jaromír Nechanský (popravený však komunisty v roce 1950)! Naštěstí povahy obou mužů – Kutlvašrova jemná noblesa a Nechanského zdvořilá kultivovanost způsobí, že spojení vojáků s politickým orgánem povstání začne víceméně fungovat. Také proto, že legionářský generál byl z demokratické Masarykovy republiky zvyklý na jeden ze základních pilířů parlamentarismu, že vojákům velí politici. Pět minut před jedenáctou v noci bude povstalecký rozhlas vysílat výzvu, kdy Pražané uslyší jména obou mužů Pražané poprvé spolu.

Podruhé generál z krytu vyšel po půl jedenácté dopoledne v neděli 6. května 1945. Na ulici jej očekával místopředseda České národní rady sociální demokrat kultivovaný náchodský právník JUDr. Josef Kotrlý se dvěma policisty s bílými vlajkami parlamentářů. Společně se Národní třídou vydali pěšky přes most Legií na druhý břeh Vltavy k Zemskému četnickému velitelství v Karmelitské ulici, odkud se dostali v kulise rušivé střelby na Malostranské náměstí do prostor ovládaných německou armádou. Zde generál viděl kolem německého posádkového velitelství generála Philippa Müller-

Gebharda podle svého odhadu nejméně 18 německých tanků, připravených k zásahu proti povstalcům.

V nedalekých kancelářích Mezinárodního červeného kříže v Thunovském paláci, kde v té době působil Švýcar profesor Paul Dunant, se česká delegace sešla k předběžnému jednání s německou stranou a později odjela vozem do Černínského paláce, kde se sešla s dosud všemocným státním ministrem pro Protektorát Čechy a Morava Karlem Hermannem Frankem.

Jednání nepřineslo mnoho výsledků, Frank na požadavky povstalců reagoval většinou kličkováním a vyhýbavě a vymlouval se především, že od včerejšího večera je velitelská pravomoc v Čechách převedena na neústupného maršála Ferdinanda Schörnera, který měl jako velitel skupiny armád „Mitte“ a nedávno ustanovený velitel všech německých pozemních sil štáb ve východočeských Velichovkách. Jednání skončilo zatím v podstatě bez výsledků, Frank pouze slíbil před dalším možným jednáním zastavení palby a postupu německých jednotek na Prahu, ale to se nikdy nesplnilo.

Po návratu od Franka a krátké zastávce v Bartolomějské ulici se generál vydal pražskými ulicemi přes četné barikády poprvé osobně skládat účty České národní radě na Tylovo náměstí do prodejny Včely, kde probíhal chaos a mumraj tak typicky pro „důležité politiky“, kteří formálně rádi vystupují suverénně, ale většinou jsou na rozpacích z nečekaných a aktuálních úkolů, jež musí řešit.

Po návratu do krytu v Bartolomějské ulici čekaly generála – zvláště druhý den v pondělí 7. května 1945 uprostřed vrcholící ofenzivy venkovských jednotek SS proti kriticky ohrožené Praze další choulostivé problémy – vyjednávání s vlasovci o formě pomoci povstalcům, marné čekání na letecký shoz zbraní od spojenců (zmařený nejprve počasím a potom rozkazem generála Eisenhowera pod vlivem podpisu německé kapitulace v Remeši) a také přímý politický dozor ČNR nad vojáky, protože se Česká národní rada po třídenním, místy až chaotickém, stěhování po Praze se konečně přemístila do Bartolomějské ulice 7, kde potom probíhalo ve 2. patře dvorního traktu její nepřetržitě zasedání až do konce povstání. Sem byl Kutlvašr neustále odvoláván od své práce k jednáním. Dokazuje to i počet jeho vystoupení v plénu rady, zaznamenaných v zápisech z jednání ČNR.

V noci 7. května pronikne do krytu velitelství „Bartoš“ na cestě až z Karlových Varů odvážný americký válečný korespondent z The New York Herald Tribune kapitán Russel Junath Hill s textem plného znění německé kapitulace, podepsané v prvních ranních hodinách ve francouzské Remeši. Ta má nabýt plné platnosti příští den o půlnoci, ale zatím nic nenasvědčuje tomu, že by se s tímto faktem německé jednotky v okolí Prahy a městě samotném hodlaly smířit.

Kolem půlnoci se mihne v krytu i major Carl O. Dowd z americké jednotky, jež míří až do východočeských Velichovek jako doprovod přednosty plánovací sekce vrchního velitelství německých branných sil (OKW) plukovníka Wilhelma Meyer-Detringa, který má fanatika Schörnera přesvědčit o tom, že by i on měl vzít německou kapitulaci na vědomí. Pro Američany by nebyl problémem pomoci Praze, ale jejich sovětský spojenec při důrazných vyjednáváních s nimi už svou politickou kořist v srdci Evropy nehodlá pustit z rukou, ať to stojí cokoliv...

Během čtvrtého dne povstání, v úterý 8. května 1945, však německé jednotky v Praze bojují dále. Ze směru od Karlína je ohrožen sám střed města, bojuje se na Staroměstském náměstí, německé posily z venkova se zmocňují Masarykova nádraží a pro povstalecké velení i Českou národní radu se nabízí jiná optika než pro oslavující davy v Paříži, New Yorku a Londýně.

Rusové jsou daleko (respektive o nich nikdo nic neví) a Američané na jejich nátlak v Plzni a čekají, kde budou jejich tanky o úterní půlnoci a jak se bude vyvíjet situace poté.

Možnost německé kapitulace v Praze je reálná jen za specifických podmínek prostřednictvím jednání s německým generálem Rudolfem Toussaintem, jenž jako „Wehrmachtbefehlshaber“ pro Čechy a Moravu a nejvyšší německý vojenský velitel v Praze je ochoten uvažovat realisticky. Opakovaná jednání s ním, jichž se vedle politiků zúčastní i generál Kutlvašr, jsou velice složitá, ale na jejich konci je kompromis, podepsaný v úterý v 16.00 hod. Toussaintem, vedením České národní rady i povstaleckými veliteli jako „Protokol o provedení formy kapitulace německých branných sil v Praze“. Ten umožňuje zastavení bojů, ale také odchod německých jednotek do amerického zajetí.

Kutlvašr při odchodu z místnosti, kde k podpisu dohody došlo, jen lakonicky řekne svému náčelníkovi štábu: „Toto bude mít ještě dohru“. Jako by tušil, že nikdo ze signatářů tohoto aktu nedojde ocenění od těch, kteří za nic nenesli a neponesou odpovědnost. A to ještě určitě nebyl schopen, stejně jako všichni ostatní, docenit míru sovětské pomstychtivosti za to, že si někdo dovolil v jeho sféře vlivu cokoliv zásadního udělat bez požehnání Kremlu...

Poprvé si však generál Kutlvašr budoucí politické komplikace zřejmě naplno uvědomil, když na jednání České národní rady jeden z příštích signatářů kapitulčního protokolu 1. místopředseda a de facto motor ČNR komunista Josef Smrkovský vyváděl, že se generál František Slunečko-Alex nesmí zúčastnit jednání s generálem Toussaintem. Najednou mu znovu došlo, že i on má na krku více labyrint politických her než vojenské úkoly, posteskuje si proto ve slabé chvíli, jak to zachytil i zápis o jednání ČNR ve dnech povstání: „Kdybych měl tušení, co z toho vzejde, nešel bych do toho.“

Když komunističtí publicisté a „historikové“ budou moci později psát při falšování českých dějin cokoliv, změní se toto postesknutí na tvrzení typu, že generál řekl: „měl jsem raději zůstat doma v posteli...“. Někteří z nich zajdou dokonce tak daleko, že budou generálovi vkládat do úst větu: „Kdybych byl věděl, že v této akci bude patřit rozhodující slovo komunistické luze, byl bych včera zůstal ležet v posteli.“

Místo těchto falzifikací je však třeba vhodněji připomenout, že když se 7. května povstání dostávalo pod tlakem německé přesily z venkova do těžké defenzivy, ukončil generál Kutlvašr svůj referát o vojenské situaci v České národní radě slovy: „Vydržet, nikdy se nevzdát.“

Německé jednotky odpoledne 8. května v Praze skutečně ustávají v boji, ale fanatici z SS v něm stále ještě pokračují v prostoru Pankráce a na přístupech ke Smíchovu. Přeskupením svých sil by určitě povstalci nakonec tento problém zvládli, ale v časných ranních hodinách ve středu 9. května 1945 dostává generál Kutlvašr zprávu, že ze západu a severu přijíždějí do města sovětské tanky. Odjíždí přes Trojský most, poznamenaný i s širokým okolím těžkými boji v předchozích dnech, uvítat velitele 3. gardové tankové armády generálplukovníka Rybalka. Je srdečně uvítán náčelníkem jeho štábu generálem Petrovem, zatímco s Rybalkem se setká až v Bartolomějské ulici. Když později Rybalko navštíví Kutlvašrovo podzemní velitelství, udiveně prohlásí: „Jak zde máte dusno a zakouřeno, jak v tom můžete být a vydržet.“ Kutlvašr jen s pobaveným úsměvem odpoví: „Podzemní hnutí v podzemních podmínkách.“

Humor a radost z vítězství má však záhy nahradit hořkost a šikanování, ale bude ještě hůře. Uplyne 1 319 dní a zatím jen znevažovanou a zpochybňovanou gloriolu hrdiny a velitele povstání nahradí ztráta svobody. Generála čekají výslechy, urážky a nesmyslná obvinění, v nichž to nejmeně podstatné bude časté komolení jména Karla Kutlvašra, jak to dokazuje i závěrečná zpráva o vyšetřování uměle vytvořené „protistátní skupině“ Pravda zvítězí z 10. března 1949: „Tak sám gen. Kutlvašer měl velkou popularitu v zahraničí a zejména i mezi reakčními kruhy v ČSR a mezi kruhy zrádných, za hranice státu uprchlých emigrantů. Tato jeho popularita prýštila jednak z jeho bývalé legionářské tradice a i z té okolnosti, že Pražské povstání v květnu 1945 nezaměřil v duchu bezkompromisního boje proti fašismu a nacismu v duchu již tehdy v Praze velmi dobře známého Košického vládního programu. Gen. Kutlvašer jako velitel Pražského povstání se snažil usměrnit Pražské povstání tak,

aby podíl Rudé armády na osvobození Prahy a ČSR se jevil jako co možno nejmenší. Jak vyplývá z provedeného šetření a i z notoricky známých skutečností, bylo Pražské povstání v květnu 1945 spontánní, široce založenou lidovou akcí a gen. Kutlvašer se v pravém slova smyslu tomuto povstání vnutil jako samozvaný velitel, a to v době, kdy již Rudá armáda prováděla svůj gigantický tankový nápor od Berlína na Prahu. Ještě v této pro Němce tak beznadějně době znesvětil gen. Kutlvašer pověst Pražského povstání zbabělým a čsl. vysokého důstojníka nehodným vyjednáváním s Wehrmachtem, SD a gestapem, jimž dovolil v době úplného jejich obklíčení volný odchod z Prahy, a ještě k tomu i s lehkými zbraněmi. Přirozeně, že Němci takto vysvobození z obklíčení nastoupili svůj známý ústup na Západ k Američanům, aby v jejich řadách dále pokračovali v boji proti SSSR, což nejlépe potvrzuje soudobý vývoj. V téže době vyjednával gen. Kutlvašer i se zrádci všeho Slovanstva a zběhy z řad Rudé armády, s vlasovci, kteří v řadách německé armády po celou dobu války bojovali proti RA, terorizovali a vraždili slovanské obyvatelstvo v Hitlerem okupované Evropě a zoufalým gestem po prohrané válce chtěli zachrániti aspoň holé životy ve strachu a hrůze před spravedlivou odplatou.

Toto jsou skutečnosti, které sloužily gen. Kutlvašerovi za morální a politickou legitimaci před čsl. reakcí doma i v zahraničí a před západními imperialisty a konečně i před Němci, jimž vlastně v květnu 1945 umožnil odchod k americkým jednotkám. V očích reakce se gen. Kutlvašer nikdy „neposkrvil“ jakoukoliv ani vzdálenou spoluprací na utvoření a upevnění lidově demokratického zřízení v ČSR.

Gen. Kutlvašer byl pro tento svůj krajně reakční a protilidový postoj po únoru 1948 odstraněn z čsl. armády, a jest proto jisté, že i osobní momenty, uražená ješitnost a touha po opětném nabytí moci přivedly gen. Kutlvašera až tam, že byl ochoten vésti krvavý puč proti vlastnímu národu a lidu v zájmu cizích imperialistů a i samotných Němců.“

Najednou je z hrdiny arcilotr, zrádce, kreatura v cizích službách. Připomeňme si proto alespoň stručně životopis muže, který by byl kdekoliv mimo dosah říše třídní nenávisti trvale ctěn a nepřátele měl maximálně ve školácích za to, že na ně vykukuje z čítanek jako povinná školní látka z dějepisu...

Mezi hrdiny české anabáze, odysey i kalvárie...

Karel Kutlvašr po maturitě na obchodní škole v tehdejším Německém Brodě (nyní Havlíčkův Brod) pracoval u firmy Jenč v Humpolci. V dubnu 1913 však odjel na zkušenou k firmě Vielwert a Dědina (výroba hospodářských strojů) do Kyjeva, kde jej zastihla světová válka. Jako devatenáctiletý mladík se již 6. srpna 1914 mezi prvními dobrovolníky přihlásil se svým bratrem do České družiny – prazákladu budoucích československých legií.

Jako příslušník výzvědných hlídek se na frontě mnohokrát vyznamenal. V červnu 1916 byl povýšen na praporčíka a stal se velitelem půlroty 1. čs. střeleckého pluku „Mistra Jana Husi“. S ním se také 2. července 1917 zúčastnil jako velitel 4. roty legendární bitvy u Zborova, ve které byl zraněn a jeho bratr František padl.

V roce 1918 se zvláště vyznamenal v bojích s bolševiky u Kazaně, kde se jeho legionáři zmocnili i ruského zlatého pokladu. Po tragické smrti plk. Švece v říjnu 1918 v necelých 24 letech převzal funkci velitele 1. čs. střeleckého pluku! V únoru 1919 byl povýšen na podplukovníka. Se svými vojáky prodělal celou legionářskou anabázi od Haliče k Volze a přes Transibiřskou magistrálu až do Vladivostoku, odkud vyplul 9. prosince 1919 na japonské lodi Yonan-Marú jako velitel 13. lodního transportu s polovinou svého pluku na malou českou Odyseu na trase Karatsu – Singapur – Džibuti – Port Said – Terst, kam dopluli 26. ledna 1920.

Po triumfálním návratu jeho pluku do vlasti v únoru 1920 zůstal Karel Kutlvašr v armádě a prošel

řadou velitelských míst od velitele pluku přes velitele 2. pěší brigády v Chomutově až po velitele 4. pěší divize v Hradci Králové (1934–1939). V roce 1928 byl ve věku 33 let povýšen do hodnosti brigádního generála!

V čele 4. pěší divize se podílel na budování čs. opevnění, která by čelila případné německé agresi. V dramatickém roce 1938 se Kutlvašr dvakrát ocitl v první linii, když během květnové a zářijové mobilizace velel úseku od Náchoda po moravskou hranici. Svěřené úkoly plnil (i dle hodnocení nadřízených) pečlivě a zodpovědně, byl náročný k sobě i k ostatním.

Od listopadu 1939 byl zaměstnán jako rada vyšší správní služby v Masarykových domovech v Krči. Od začátku okupace se aktivně zapojil do protinacistického odboje v kontaktu na generála Eliáše a především na lidi kolem pražského primátora dr. Otakara Klapky, kde mu byl poprvé formulován jeho budoucí stěžejní úkol – v případě ústupu Němců se účastnit obrany Prahy nebo připravit povstání, které by za příhodné situace rozvrátilo týl a napomohlo tak postupu spojenců.

Kutlvašr k tomu později napsal: „Svůj zájem jsem věnoval Janečkově továrně – zbrojovce a výrobě kulometů a pankrácké věznici. Teoreticky jsem uvažoval o terénu, významu pražských výšin, Krčského lesa aj., o možnosti využití vládního vojska a policie.“

Tento úkol, který ohrozilo již v červenci 1940 zatýkání těch, kteří mu jej svěřili (např. prof. dr. A. Wenig), byl před generála postaven opět ke konci války, kdy byl vojenský odboj v českých zemích zdecimován mnoha údery nacistického okupačního aparátu.

Po zatčení a popravě primátora Klapky (+ 4. 10. 1941) a generála Eliáše (+ 19. 6. 1942) byl Kutlvašr v období od Vánoc 1942 do června 1944 napojen na odbojovou organizaci Lípa (spisovatel Jaroslav Kvapil, právník Emil Lány, historik a exministr Kamil Krofta) a po její likvidaci mu Jaroslav Syrůček – člen odboje a ředitel tehdy známé firmy Kulík – mu stačil ještě před svým zatčením dát nový tip na zapojení do další odbojové práce.

Ten jej přivedl na přelomu srpna a září 1944 na protektorátní ministerstvo financí v Letenské ulici na Malé Straně, kde byl tehdy zaměstnán bývalý italský legionář, zkušený zpravodajec a dlouholetý odbojář pplk.gšt. František Bürger.

Zde došlo k efektivnímu spojení dvou vlastenců a zkušených vojáků, kteří svou pozornost v určité izolovanosti a utajení začali zcela orientovat na hlavní město, v němž sice žilo mnoho československých generálů, ale jak se v závěru války v plné nahotě ukáže, nikdo z nich nenajde odvahu převzít odpovědnost nad přípravami a velením povstání bez „pověření prezidenta a vlády v Košicích“, s nimiž však odboj v Čechách nemá prakticky žádný styk. Opatrnictví, strach, skromnost, disciplína, alibismus či politická prozíravost – těžko říci, co z toho u kterého generála hrálo dominantní roli? Nakonec Kutlvašr převezme tento úkol jako zrádné převozníkovské veslo v pohádce o Plaváčkovi.

Již při přiletu košické vlády do Prahy 10. května 1945 se setká s prvními narážkami na „zpackané povstání“ i chladným přijetím – a to dokonce i od svého dobrého známého, legionáře a nyní ministra dopravy generála Antonína Hasala, jehož rodině na počátku okupace tolik pomohl!

Kutlvašr byl sice ještě koncem května 1945 „uklizen“ z Prahy a jmenován prozatímním velitelem V. sboru v Brně. Šest dní po jeho jmenování však sovětský velvyslanec (téměř s vlivem protektora) Valerian Zorin podruhé urgoval v ostré nótě československé vládě, že čeští signatáři kapitulčního protokolu německé armády v Praze z 8. května nemohou „požívat důvěry velitelství Rudé armády a rovněž samozřejmě i důvěry československé vlády a nemohou stát v čele správy v Praze“.

O jeho dalším osudu se jednalo v době, kdy byl v srpnu 1945 odeslán na dvouměsíční dovolenou,

kteřá se protáhla do začátku roku 1946. Až v únoru 1946 byl na nátlak prezidenta Edvarda Beneše jmenován velitelem III. sboru v Plzni, v říjnu následujícího roku se stal zástupcem velitele 3. vojenské oblasti v Brně a byl povýšen na divizního generála. V únoru 1948 se však během komunistického puče ocitl Kutlvašr hned v prvním seznamu generálů, kteří byli z rozhodnutí Ústředního akčního výboru Národní fronty pod vedením Gottwaldova zetě Alexeje Čepičky z armády vyhozeni.

Řadu měsíců předtím však již byl i tento generál v hledáčku neblaze proslulého 5. oddělení Hlavního štábu Ministerstva národní obrany, řízeného stalinským fanatikem a zločincem podplukovníkem Bedřichem Reicinem.

Nakonec se podařilo z generála na základě účasti na několika v podstatě neškodných debatních schůzkách zásluhou provokatéra pplk. Josefa Hrušky, který na pokyn Reicinova oddělení vytvořil „odbojovou“ skupinu Pravda zvítězí s cílem „provedení protistátního puče“, udělat zločinného protistátního spiklence. A tím jej dostat do mlýnice stalinských procesů v 50. letech jako potupně bezmocnou figurku v tehdejší hořké kalvárii českých vlastenců...

Smrt nočního hlídače

Divizní generál Karel Kutlvašr byl zatčen 18. prosince 1948 ve svém bytě na Hanspaulce č. 9. V místnostech 5. oddělení hlavního štábu jej hodinu před polednem uvítal vyšetřovatel major Jan Raban titulem „posraný generál“.

Ve vězení si zachoval při výsleších své typické noblesní chování a nikdy se nenechal vyprovokovat k tomu, aby jedovatě či udavačsky charakterizoval ty, kteří sami ve snaze zachránit se chtěli nějakým způsobem položit polínko na odsouzencovu hranici. Vyšetřovatelé mu zlomyslně předkládali to, co kdo o něm kde (nejčastěji také při výslechu) negativního řekl, ale Karel Kutlvašr si vždy udržel chladný rozum, ať již šlo o kohokoliv. Ve vykonstruovaném soudním procesu, v němž padly i tři rozsudky smrti, byl 16. května 1949 degradován na vojína a odsouzen k doživotnímu trestu! Z pankrácké věznice byl odeslán v srpnu téhož roku do Mírova a počátkem srpna 1951 do vojenské trestnice v Opavě. Jeho vězeňská anabáze pokračovala v květnu 1953 přesunem do vyšetřovací vazby Krajského soudu v Ostravě, kde strávil téměř třináct měsíců. Poté byl až do května 1959 vězněn v Leopoldově u Trnavy, kde byl jeho spoluvězněm jeho protivník ze dnů Pražského povstání, německý velící generál v Praze Rudolf Toussaint...

Aristokraticky vystupující Toussaint jednou prohlásil, že si Kutlvašra váží a že je v jeho očích pravý voják, do jehož rukou mohl složit kapitulaci německých jednotek v Praze. Nakonec oba generálové spolu debatovali, hráli šachy s improvizovanými figurkami a dokonce společně vynášeli nádoby s fekáliemi, což oba brali s nadřazeným humorem.

Z Leopoldova byl Kutlvašr přeložen do věznice v Praze-Ruzyni a zde jej 10. května 1960 zastihla amnestie prezidenta republiky. V komunistickém vězení tak hrdina legií i Pražského povstání prožil místo doživotního trestu „pouze“ 11 let, 4 měsíce a 22 dní...

Ačkoliv bylo generálovi Kutlvašrovi po návratu z vězení již pětasedesát let, byl mu odepřen starobní důchod, a tak o něj musel žádat znovu. Uspěl a dostal důchod – v měsíční výši 230 Kč! Proto mu bratři legionáři obstarali místo hlídače vystavovaných uměleckých děl v Jízdárně pražského Hradu. Brzy však odtud musel odejít, protože jej lidé poznávali a dávali se s ním do hovoru. Musel proto vzít místo nočního vrátného v Nuselském pivovaru.

Jeho zdravotní stav se však začal zhoršovat. Při zdravotní prohlídce v motolské nemocnici 2. října 1961 generál zemřel v ordinaci lékaře MUDr. Endta, jehož otec bojoval po jeho boku v ruských legiích. Informaci o jeho pohřbu nedovolil komunistický režim zveřejnit, ale zpráva o něm se přesto

rychle šířila a na pohřeb přišly desítky lidí a staří legionáři si vynutí, že mohou stát u rakve čestnou stráž ve svých historických uniformách. Na rodinném smutečním oznámení o generálově smrti umístili jeho více než příznačné životní motto: DIEU – PATRIE – NOBLESSE...

Jelizaveta Kutlvašrová, s níž se oženil v červenci 1920, se i po manželově smrti snažila očistit jeho jméno a vojenskou čest. Uspěla až v květnu 1968, kdy Městský soud v Praze zrušil původní rozsudek a zprostil Kutlvašra i další odsouzené obžaloby. Tato skutečnost však nic nezměnila na tom, že byl po ruské okupaci Československa v srpnu 1968 komunistickými historiky a publicisty přes dalších dvacet let účelově dehonestován. Jako výraz uznání nové čs. demokracie po listopadu 1989 lze chápat teprve Kutlvašrovo povýšení do hodnosti armádního generála in memoriam a udělení Řádu M. R. Štefánika roku 1992.

Jindřich Marek

O Karlu Kutlvašrovi jsme také psali v těchto člancích:

Dojednal kapitulaci německých jednotek v Praze, komunisté ho za to zničili. Generál Kutlvašr se dočkal důstojného pomníku - 5. května 2025

Karel Kutlvašr - Noblesní bráška Kultivátor - 30. července 2024

In memoriam Karel Kutlvašr - 26. ledna 2015

Kdy to spustíme? Před 77 lety, 5. května 1945, vypuklo Pražské povstání - 2. května 2022

In memoriam Karel Kutlvašr - 26. ledna 2015

<https://www.vhu.cz/pripominame-si-65-let-od-smrti-general-a-karla-kutlvasra-27-1-1895-2-10-1961>